

SERMAYE ŞİRKETLERİNDE İŞTİRAK KAZANÇLARI VE İŞTİRAK HİSSESİ SATIŞ KAZANÇLARININ TEK DÜZEN MUHASEBE SİSTEMİNE GÖRE KAYITLARI İLE VERGİ USUL KANUNU VE KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İbrahim APALI*

ÖZ

Her sermaye şirketi hisse senedini çıkarma yetkisine sahip değildir. Hisse senedi çıkarma yetkisi olan kurum ve kuruluşlar kanunlarla belirlenmiştir. Bunlar Anonim şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, özel kanunla kurulmuş T.C. Merkez Bankası, Kamu İktisadi Teşekkülleri, sigorta şirketleri, bağlı ortaklıklar gibi kurumlardır. Şirketler ticari faaliyetlerinin yanında bazen atıl kaynaklarını değerlendirmek için kısa vadeli yatırım olarak veya başka bir şirketin yönetimine katılmak ve söz sahibi olmak amacı ile başka şirketlerin hisselerini satın alabilmektedir. Hisse senedi alım satım işlemleri sonucu şirketler kar veya zarar edebilmekte hatta hissesini sattın aldıkları şirketlerden ortaklık hakkı olarak kar payları alabilmektedirler. İşte bütün bu işlemler sonucu şirketler vergisel işlemler ile karşılaşmaktalar ve bu işlemlerden dolayı kurumlar vergisi açısından vergi kesintileri ve vergi istisnaları söz konusu olabilmektedir. Şimdi bu hisse senedi alım satım işlemleri sonucu oluşan vergisel işlemler, istisnalar ve tekdüzen hesap planına göre muhasebe kayıtlarının yapılmasının değerlendirilmesi makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Menkul Kıymet, Hisse Senedi, İştirak kazancı, İstisna, Tam Mükellef, kar yedekleri, sermaye yedekleri,

1-GİRİŞ

Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51 'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayıcı ile değerlendirilir. Borsa rayıcı yoksa veya borsa rayıcının muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin iktisap

* SMMM

tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak borsa rayıcı bulunmayan, getiririsi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir. V.U.K. 'un 279. maddesine göre; hisse senetleri alış bedeli ile değerlendirilir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde iştirak kazancı istisnası tanımlanmıştır. Bu bent uyarınca, kurumların, tam mükellef başka bir kuruma iştirak etmeleri ve bu kurumdan kar payı (iştirak kazancı) elde etmeleri durumunda, bu kazanç kurumlar vergisinden istisna olarak kabul edilmektedir. Kar payını elde eden kurumun tam veya dar mükellef olmasının ise bir önemi bulunmamaktadır. Ancak fonların katılma belgeleri ve yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları istisna olarak değerlendirilemez. Diğer taraftan tam mükellef statüsünde olan başka bir kurumun karına katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kar payları da kurumlar vergisinden istisna olarak değerlendirileceği belirtilmektedir. Yine aynı kanunun 5/1-e maddesi hükümleri uyarınca Kurumların en az iki yıl (730gün) süreyle aktifinde yer alan taşınmaz ve iştirak hisseleri ile aynı süre ile sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan iştirak hissesi satış kazançları için %75 lik kısmı belli şartları taşımaları halinde kurumlar vergisinden istisna edilmiştir

2-MENKUL KIYMETLER

Menkul kıymet: Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3/b maddesinde tanımlanmış olup, buna göre; ortaklık veya alacaklık sağlayan belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren misli nitelikte seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları sermaye piyasası kurulu tarafından belirlenen kıymetli evraklardır.

Kıymetli Evrak Deyimi: Menkul kıymet deyimini de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Menkul kıymetlerin, kıymetli evrak sayılacağı kanun tanımında belirlenmiş olup, kıymetli evrak menkul kıymeti de içine almaktadır.

Eski TTK'nun 557.maddesinde 6102 sayılı yeni TTK'nun 645.maddesinde düzenlenen kıymetli evrakın tanımı aynen şöyledir; kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülmediği gibi, başkalarına da devredilemez.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere, kıymetli evrak, senede bağlı bir hakkı temsil etmektedir ve hak senede bağlanmıştır. Kanunen belirli şekil şartlarına tabidir. Nama, hamiline, emre yazılı olarak düzenlenebilir. Menkul kıymetler, kıymetli evrak niteliğine haiz senetlerdir; ancak bu senetler kıymetli evrak içinde yer alan daha dar bir kategoriye oluşturur. Ancak, her kıymetli evrak, menkul kıymet değildir.

Menkul kıymetler; poliçe bono çek konşimento makbuz senedi gibi kıymetli evrakın tersine misli eşya niteliğine sahip olan kıymetli evraktır. Menkul kıymetler kitle halinde ihraç edilmekte ve birbirine benzemektedir.

Poliçe, bono, çek ödeme, konşimento varant ve makbuz senedi emtia işlemlerinde araç olarak hizmet ederken, menkul kıymetler ortaklık veya alacaklılık sağladıkları için yatırım aracı olarak kullanılırlar.

Menkul kıymetler, kıymetli evraktan farklı olarak, faiz kar payı gibi dönemsel getirir.

3-HİSSE SENETLERİ

Hisse senetleri, anonim şirketler ve eshamlı komandit şirketlerde ortaklık paylarını temsil etmek üzere, şirketçe düzenlenen şekil şartlarına bağlı olarak çıkarılan ve ortağın sermayedeki payını gösteren kıymetli evraktır. 6102 sayılı yeni TTK'unun 484. Maddesinde, hisse senetleri” Pay senetleri” olarak düzenlenmiş ve pay senetlerinin nama ve hamiline yazılı olacağı hüküm altına alınmıştır.

V.U.K. 'un 279. maddesine göre; hisse senetleri alış bedeli ile değerlendirilir. Esasında alış bedelinin değerlendirme ölçüsü olarak VUK ' da tanımlanmış değildir. Bir kıymetin iktisabı için satıcıya ödenen veya borçlanılan meblağ olarak kabul edilmektedir. Maliyet bedelinden farkı ise, sadece alış bedelini kapsamaması, satın alma ile ilgili olarak diğer giderleri kapsamamasıdır.

Tek düzen Muhasebe Uygulama sistemleri kanununa göre; İşletmeler tarafından temettü geliri elde etmek üzere bir yıldan daha kısa sürede elde tutulan ve spekülasyon amacıyla alınıp elde tutulan hisse senetleri 110-HİSSE SENETLERİ hesabında takip edilmektedir. Ancak işletmeler tarafından doğrudan ve ya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine katılmak amacıyla sermaye payı dikkate alınmaksızın ortaklık sermayesinin %10 nu ve üzeri oranda sahip olunan oy hakkı veya yönetime katılma hakkına sahip olunması halinde 242- İŞTİRAKLAR hesabında takip edilir.

Öte yandan, hisse senetlerinin Türkiye’de kurulu olan veya yurt dışında bulunan bir şirket tarafından çıkarılmış olmasının bir önemi yoktur. Keza, senedin Türkiye borsası veya yurt dışında bir borsadan satın alınmış olmasının bir önemi yoktur. Her durumda değerlendirme alış bedeline göre yapılacaktır. Hisse senedi edinilmesine bağlı olarak dövizli hisse senetlerinden doğan kur farkları ve kredi faizlerinin ne şekilde işleme tabi tutulacağı ayrı önem arz eder. Yukarıda belirtildiği gibi hisse senetleri alış bedeli ile değerlendirilecektir. Dolayısıyla, alış bedeli dışında yüklenilen giderlerin değerlemede dikkate alınması mümkün değildir. Bu itibarla, iktisaba bağlı olarak yüklenilen kur farkı ve kredi faizlerinin doğrudan doğruya ilgili dönem giderlerine intikali gerekir. Vergi idaresinin konuya ilişkin görüş ve yaklaşımı da bu doğrultudadır.

Örneğin (APA AŞ) 30.11.2018 tarihinde değeri 3,00 \$ olan hisse senetlerinden 1 TL 6,00 TL den 10.000,00 Adet satın aldığını var sayalım. Bunun sonucu muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır.

-----30.11.2018-----	
110- HİSSE SENETLERİ HESABI	180.000,00
102- BANKALAR HESABI	180.000,00
-----/-----	

Dönem sonunda dolar kurunun 6,50 \$ dolar olduğunu var saydığımızda ise hisse senetleri alış fiyatı ile değerlendirildiğinden 213 sayılı vergi usul kanunu hükümlerine göre herhangi bir işlem yapılmayacaktır. Ancak dönem sonunda, şirket tarafından hisse senetlerinin borsa rayıcı ile değerlendirilmesinden kaynaklanan karlar, ticari bilanço karı içinde yer almakla birlikte hisse senetleri alış bedeli ile değerlendirilmesi gerektiğinden, mali karın tespitinde dikkate alınmayacaktır. Beyannameye kanunen kabul edilmeyen gelirler olarak ticari bilanço karından düşülecektir.

Dönem sonunda borsa rayıcının 4,00 \$ olduğunu ve dolar kurunun da 6,50 TL olduğunu varsaydığımızda muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır.

$$4,00 \$ * 6,50 TL * 10.000,00 Adet = 260.000,00 TL$$

$$\text{Değerleme farkı: } 260.000,00 TL - 180.000,00 = 60.000,00 TL \text{ kar}$$

-----31.12.2018-----	
110- HİSSE SENETLERİ	60.000,00
649-MENKUL KIYMET BORSA DEĞER ARTIŞ KAZANÇLARI	60.000,00
-----/-----	

Aksi durumda örneğimizdeki gibi hisse senedinin dönem sonunda değer kaybına uğraması durumunda, yani hisse senedinin 2 \$ olduğu ve döviz kurunun yine 6,5 TL olduğunu varsaydığımızda da aşağıdaki gibi karşılık

ayrılarak gider yazılacaktır. Söz konusu bu gider de, ticari bilanço karı içinde yer almakla birlikte hisse senetlerinin alış bedeli ile değerlendirilmesi nedeniyle mali karın tespitinde dikkate alınmayacak ve kanunen kabul edilmeyen gider olarak ticari bilanço karına ilave edilecektir.

$$2,00\text{\$} * 6,50 \text{ TL} * 10.000,00 \text{ Adet} = 130.000,00 \text{ TL}$$

$$\text{Değerleme Farkı} : 180.000,00 \text{ TL} - 130.000,00 \text{ TL} = 50.000,00 \text{ TL zarar}$$

-----31.12.2018-----		
654- KARŞILIK GİDERLERİ	50.000,00	
119- MENKUL KIYMET DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		50.000,00
-----/------		

Bedelsiz Edilen Hisse Senetleri ise; Anonim ortaklıklarının iç kaynakları kullanmak yoluyla sermaye artışı yoluna gitmeleri durumunda, arttırılan sermayeyi temsil etmek üzere, ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi söz konusu olmaktadır. Buradan yola çıkarak bedelsiz hisse senetlerini tanımlayacak olursak anonim ortaklıkların iç kaynakları kullanarak arttırdıkları sermayeyi temsil etmek üzere ortaklarına herhangi bir bedel karşılığı olmaksızın dağıttıkları iştirak hisseleri veya hisse senetleridir diyebiliriz. Bedelsiz hisse senedi veya iştirak hissesi verilmesine neden olan iç Kaynaktan sermaye artırımları iki nedenle ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

-Kar yedeklerinden karşılanan sermaye artışları

-Sermaye yedeklerinden karşılanan sermaye artışları

Kar yedekleri: yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar ve özel fonlar gibi işletme etkinlikleri sonucu sağlanan karların dağıtılmamış bölümünü kapsar.

Sermaye yedekleri: hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları iktisadi değerlerin yeniden değerlendirilmesi veya maliyet artışına konu yapılması sonucu oluşan fonları kapsar.

Sermaye yedekleri ile sermaye artırımında bulunulması durumunda; sermaye yedeklerinin niteliği itibariyle bir kar dağıtımı söz konusu değildir. Zira, sermaye yedekleri kurumun vergiye tabi karından ayrılan bir öge olmayıp çeşitli değerlendirme farklılıkları nedeniyle sermayede oluşan kayıpları karşılamak üzere kayden oluşturulan fonları kapsamaktadır. Bunların sermayeye eklenmesi ile sermayede gerçek anlamda bir artış meydana gelmemektedir. Buna göre mevzuatımız çerçevesinde sermaye yedeği olarak nitelendirilen ve sermayeye eklenmesi kar dağıtımı; sermayeye eklenmesi nedeniyle ortaklara bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi verilmesi kar payı sayılmayan durumları şöyle sıralayabiliriz.

MSUGT' ne göre Sermaye yedekleri aşağıda belirtilmiştir.

- Yeniden değerlendirme değer artış fonları
- Hisse senedi ihraç primleri
- Hisse senedi iptal kararları
- Maliyet artış fonu
- Gider artış fonu
- Kayda alınan emtia karşılığı
- İştirakler yeniden değerlendirme artışları
- Diğer sermaye yedekleri olarak sınıflandırılmıştır
- Hisse Senetlerinin Kupon Bedellerinin Durumu

Hisse senedi, vadesi geldiği halde tahsil edilmemiş kuponları ile birlikte satılabileceği gibi, satışın belli bir döneme ait temettünün tahsil vadesine çok az kala, yahut kupon tahsilinden hemen sonra yapılması da mümkündür. Bütün bu hallerde hisse senetlerinin alış bedeli farklı olacaktır. VUK' da kupon bedellerinin alış bedeline dahil edilip, edilmeyeceği konusunda bir belirleme bulunmamaktadır. Ancak gelir vergisi uygulamasında hisse senetleri temettülerinin ödenmeye başladığı tarih bunların sahipleri yönünden menkul sermaye iradının elde edildiği tarih sayılmaktadır. Dolayısıyla vadesi geldiği halde tahsil edilemeyip hisse senedi kupon karşılığını teşkil eden bedel, satıcı yönünden menkul sermaye iradı hükmündedir. Bu itibarla tahsil edilmemiş kupon için ödenen bedel alıcı yönünden de hisse senedi alış bedelinin bir unsuru sayılamaz. Dolayısıyla bu şekilde kupon için ödenen bedelin hisse senetleri hesabında takibi gerekir.

Tekdüzen Hesap Planı'nda 523 No.lu hesap "İştirakler Yeniden Değerleme Artışları"nı izlemek amacıyla açılmıştır. İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda, bu sermayeden işletmeye isabet eden kısmın (bedelsiz hisse senetleri veya payların) 523 No.lu hesabın alacağı karşılığının kaydedilmesi gerekir.

Örneğin; APA AŞ. 05.03.2017 tarihinde ABC AŞ' nin hisse senetlerinden 1,00 TL değerindeki hisse senetlerinden 100.000 adedini 100.000,00 TL ödeyerek sermayesinin % 20 sine ortak olmuştur. ABC AŞ nin sermayesi 500.000,00 TL dir. Hisse senedi alış kaydı;

-----05.03.2017-----		
242- İŞTİRAKLAR	100.000,00	
102-BANKALAR		100.000,00
Hisse alış kaydı;		
-----/-----		

ABC AŞ 30.06.2019 tarihinde tamamı Sermaye yedeklerinden karşılanmak üzere %50 oranında sermaye artırımına gitmiştir. Yani sermayesi 750.000,00 TL olmuş Bu durumda artırılan miktar 250.000,00 TL dir. Bu da şirketin Sermaye yedeklerinden gerçekleşmiştir. APA AŞ ye de bunun karşılığında 50.000,00 TL değerinde bedelsiz hisse senedi verilmiştir.

- Sermaye artırımını yapan ABC AŞ şirketin yapacağı kayıt

_____ 30.06.2019 _____		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	250.000,00	
500 SERMAYE		250.000,00
_____ 30.06.2019 _____		
522 MDV YENİDEN DEĞER ARTIŞI	250.000,00	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE		250.000,00
_____ / _____		
- İştirak eden APA AŞ. Şirketinin yapacağı kayıt;		
_____ 30.06.2019 _____		
242 İŞTİRAKLER	50.000,00	
523 İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞER ARTIŞLARI		50.000,00
_____ / _____		

İştiraklerdeki sermaye yedeklerinden kaynaklanan bedelsiz hisselerin iştirak eden kurumda “İştirakler” hesabına borç, “İştiraklerde Sermaye Yedekleri” hesabına alacak kaydetmek suretiyle izlenmesi konusunda bir tereddüt yoktur. Ancak, elde edilen bedelsiz hisselerin kar yedeklerinden kaynaklanması halinde iştirak eden kurumda “sermaye yedeği” olarak değil “gelir” olarak kaydedilmesi gerektiği şeklinde görüşler bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı 191 No.lu GVK Genel Tebliği’nde gayrimenkul veya iştirak hisselerinin satışından elde edilen kazancı sermayesine ilave eden kuruma iştirak eden kuruma verilen bedelsiz hisseleri kar payı olarak kabul etmemiştir. Ancak, KVK’ya eklenen geçici 28. maddesinde, geçici 23. maddedeki “bu kazançların sermayeye ilavesi kar dağıtımı sayılmaz” cümlesinin bulunmadığı gerekçesiyle kurumlar vergisi mükellefi olan ortaklara verilecek bedelsiz iştirak hisseleri veya hisse senetleri elde eden kurum açısından nominal bedelleri üzerinden kurum kazancı olarak kabul edileceği ve bu kazancın KVK’nın 8/1. maddesi uyarınca iştirak kazançları istisnası kapsamında değerlendirilmesi gerektiği şeklinde görüşlerde bulunmaktadır.

Kar yedekleri kullanılmak yoluyla sermaye artırımında bulunulması durumunda; bu işlem nedeniyle bedelsiz olarak sahip olunan hisse senetlerinin maliyet bedeli ile yeni alınan hisse senetlerinin itibari değerleri toplamının sermaye artırımını sonrasında sahip olunan toplam hisse senedi sayısına bölünmesi suretiyle bulunacaktır.

Kar yedeklerinin sermayeye eklenmesi nedeniyle bedelsiz olarak iktisap edilen hisse senetleri alış bedeli ile yani nominal bedelle değeri.

MSUGT' ne göre kar yedekleri aşağıda belirtilmiştir.

- Yasal yedekler
- Olağanüstü yedekler
- Statü yedekleri
- Özel fonlar
- Geçmiş yıllar karları

İştirak kazançları istisnası nedeniyle kurumlar vergisine tabi tutulmayacaktır. Dönem içinde bedelsiz iktisap edilen bu hisse senetlerinin itibari değerleri, onların alış bedeli yerine geçecektir.

Örneğin; APA AŞ. 05.03.2017 tarihinde ABC AŞ' nin hisse senetlerinden 1,00 TL değerindeki hisse senetlerinden 100.000 adedini 100.000,00 TL ödeyerek sermayesinin % 20 sine ortak olmuştur. ABC AŞ nin sermayesi 500.000,00 TL dir. Hisse senedi alış kaydı;

-----05.03.2017-----		
242- İŞTİRAKLAR	100.000,00	
102-BANKALAR		100.000,00
Hisse alış kaydı;		

ABC AŞ 30.06.2019 tarihinde tamamı kar yedeklerinden karşılanmak üzere %50 oranında sermaye artırımına gitmiştir. Yani sermayesi 750.000,00 TL olmuş Bu durumda artırılan miktar 250.000,00 TL dir. Bu da şirketin Kar yedeklerinden gerçekleşmiştir. APA AŞ ye de bunun karşılığında 50.000,00 TL değerinde bedelsiz hisse senedi verilmiştir.

- Sermaye artırımını yapan ABC AŞ şirketin yapacağı kayıt;

----- 30.06.2019 -----		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	250.000,00	
500 SERMAYE		250.000,00

----- 30.06.2019 -----		
570- GEÇMİŞ DÖNEM KARLARI	250.000,00	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE		250.000,00

----- / -----		
- İştirak eden APA AŞ. Şirketinin yapacağı kayıt;		
----- 30.06.2019 -----		
242 İŞTİRAKLER	50.000,00	
640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ		50.000,00
----- / -----		

Dolayısıyla da dönem sonunda değerlendirme yapılacak olduğunda bu hisse senetleri diğer hisse senetleri gibi alış bedeliyle değerlendirileceklerinden

yılsonunda değerlemeden kaynaklanan bir değer artışı görülmeyecektir. Sadece bedelsiz iktisap edilen hisse senetlerinin satılması durumunda satış bedeli ile alış bedeli arasındaki olumlu farklar gelir kaydedilecektir.

Doğrusunu bakmak gerekirse; İşletmenin nakden veya hesaben tahsil imkanı bulunmayan bir değeri, gelir hesapları arasında gösterilmesi, gelirin tanımına da uygun değildir. Sonuç itibariyle bedelsiz hisselerin sermaye yedeğine alınması mecburiyeti vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi gelir hesabına kayıt yapılsa dahi fiilen kar dağıtımı mümkün olamayacağı için bedelsiz hisse bedelinin bu defa kar yedeği olarak bilançoda tutulması gerekecektir. Böyle bir işlemin işletmeye sağlayacağı pratik bir yarar da yoktur. Bu nedenle iştiraklerdeki kar yedeklerinin sermayeye ilave edilmesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisseleri sermaye yedeklerinde olduğu gibi doğrudan sermaye yedekleri hesabına kaydedilmelidir. Kayıt şu şekilde yapılmalıdır.

-----30.06.2019-----	
242 İŞTİRAKLER HESABI	50.000,00
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ	50.000,00
01 İştirak (ABC AŞ)'daki Sermaye Artışı	
-----/------	

5- İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI

5520 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendinde iştirak kazançları istisnası düzenlenmiştir. Bu kanun maddesinin düzenlenmesinin amacı ise; vergilemede mükerrer vergilemenin önlenmesi amacıyla kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. İlgili bent hükümleri uyarınca;

1. Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılımlarından elde ettikleri kazançlar,
2. Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun karına katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kar payları,
3. Tam mükellefiyete tabi girişim sermayesi yatırım fonu katılma payları ile girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde ettikleri kar payları.

Diğer fon ve yatırım ortaklıklarının katılma payları ve hisse senetlerinden elde edilen kar payları bu istisnadan yararlanamayacakları belirtilmektedir.

İştirak kazançları istisnası uygulamasında kar payı alan kurumun tam veya dar mükellefiyete tabi olmasının önemi bulunmamak. Ancak iştirak edilen kurumun tam mükellef olması şarttır.

Dolayısıyla, dar mükellef kurumlardan, yani kanuni ve iş merkezinin her ikisi de Türkiye Dışında bulunan kurumlardan kar payı alan kurumlar elde ettikleri kar payları için bu bentten faydalanamazlar.

Diğer taraftan kara katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer itfa senetlerinden elde edilen kar payları için de iştirak kazançları istisnasından faydalanılabilecektir.

1 Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğine göre; İştirak kazançları istisnası için herhangi bir iştirak oranı ve iştirak süresi söz konusu değildir. Kar payını elde eden kurumun tam mükellef kar payı dağıtan kuruma belli bir süre ile iştirak etme şartı söz konusu değildir. İştirak kazançlarının şirketin bilanço karından yüksek olması halinde ara kalan istisna tutarı geçmiş yıllar zararı olarak ertesi yıllara devredebilir.

Yukarıdaki örneğimizde APA AŞ' nin iştirak ettiği ABC AŞ' nin sermaye artırımına değil de şirketin kar payı dağıtım kararı aldığını, Bunun sonucunda da APA AŞ şirketine 30.06.2019 tarihinde 50.000,00 TL kar payının aktarıldığını varsaydığımızda;

-----30/06/2019 -----		
102 BANKALAR HS	50.000,00	
640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ		50.000,00
-----/------		

5520 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 5/1-a maddesi hükümlerine göre; tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisinden istisnadır. Bu nedenle APA AŞ' nin ABC AŞ' nin sermayesine katılmasından dolayı aldığı 50.000,00 TL Kurumlar vergisinden istisnadır. Herhangi bir kar payı kesintisi yapılmasına söz konusu değildir.

Yine Kurumlar vergisi kanununun 5/1-d maddesi hükümlerine göre; Türkiye'de Kurulu Menkul kıymetler yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, Portföyü Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, Girişim sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları, Gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları, Emeklilik yatırım fonlarının kazançları, Konut finansmanı fonları ile varlık finansmanı fonlarının kazançları. Kurumlar vergisinden istisnadır.

6- İŞTİRAK HİSSELERİ İLE KURUCU SENETLERİ, İNTİFA SENETLERİ VE RÜCHAN HAKLARI SATIŞ KAZANCI İSTİSNASI

5520 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 5/1-e maddesi hükümleri uyarınca kurumların en az iki yıl (730gün) süreyle aktifinde yer alan taşınmaz ve iştirak hisseleri ile aynı süre ile sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüchan haklarının satışından doğan kazançlarında taşınmaz satışları için %50 iştirak hissesi satış kazançları ve diğerleri için %75 lik kısmı belli şartları taşımaları halinde kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. İstisnanın amacı; Kurumların bağlı değerlerinin ekonomik değerlerinde daha etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamak ve kurumların mali yapılarının güçlendirilmesidir.

Bu istisnadan faydalanmanın başlıca şartları ise şunlardır.

- İki tam yıl süre ile aktifte bulundurma;
- Satış Kazancının fon hesabında tutulması,
- Fon hesabında tutulan kazançların tutulmaması
- Menkul kıymet ve taşınmaz ticareti ile uğraşılmamasıdır.

Yukarıdaki örneğe baktığımızda APA AŞ 05.03.2017 Tarihinde almış olduğu ABC AŞ Şirketine ait olan hisse senetlerinin tamamını yani 100.000 adedini 150.000,00 TL bedelle kar payı dağıtımını yapılmadan önce 30.04.2019 tarihinde satmıştır. Bu satış sonucu APA AŞ 50.000,00 TL İştirak kazancı elde etmiştir. Bu kazancın %75 i kurumlar vergisi kanununun 5/1-e maddesi hükümlerine göre kurumlar vergisinden istisnadır.

$150.000,00 \text{ TL} - 100.000,00 \text{ TL} = 50.000,00 \text{ TL}$ iştirak satış kazancı;

50.000,00 TL %75 i İştirak Kazançları satış istisnası; 37.500,00 TL kurumlar vergisinden düşülecek ve şirketin özel fonlar hesabında beş yıl süre ile bekletilecektir.

$50.000,00 \text{ TL} * \%25 = 12.500,00 \text{ TL}$ sinin %22 kurumlar vergisi olarak 2.750,00 TL ödenecektir.

Şayet APA AŞ. Kar payı dağıtımından sonra ABC AŞ şirketine ait hisseleri 100.000,00 TL bedelle aldığı fiyattan satmış olsa da şirketin karı aynı kalacaktı. Yani 50.000,00 TL kar elde edecek ve kurumlar vergisi kanununun 5/1-d maddesi hükümlerine göre iştirak kazançları istisnasından faydalanıp hiç vergi ödemeyecekti.

7- SONUÇ

Hisse senetleri, anonim şirketler ve eshamlı komandit şirketlerde ortaklık paylarını temsil etmek üzere, şirketçe düzenlenen şekil şartlarına bağlı olarak çıkarılan ve ortağın sermayedeki payını gösteren kıymetli evraktır. V.U.K. 'un 279. maddesine göre; hisse senetleri alış bedeli ile değerlendirilir. Bunun içinde dönem sonlarında oluşan borsa rayıcı nedeniyle veya dövize endeksli hisse senedi olması halinde değerlendirme sonucu oluşan kar ve zararlar mali karın hesaplanmasında dikkate alınmaz. Tam mükellef kurumlar tarafından çıkartılmış hisse senetleri tam mükellef kurumlar veya dar mükellef kurumlar tarafından satın alınması ve sonucunda kar payı elde edilmesi halinde kurumlar vergisinde çifte vergilemeyi önlemek için 5520 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendi hükümlerine göre vergiden istisnadır. Hisse senetlerinin elinde bulundurması ile ilgili süre sınırı olmadığı gibi miktar sınırlaması da söz konusu değildir. İşletmelerin tam mükellef bir kurumun yönetimine ve ortaklık haklarına sahip olduğu, elinde iki yıldan fazla bulundurduğu ve daha sonra bu hisselerin satışında elde ettiği kazançların %75 i de 5520 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 5/1-e maddesi hükümleri uyarınca kurumlar vergisinden istisnadır. Grup şirketlerinde bu vergi istisnalarından daha iyi faydalanmak ve vergiden kaçınmak için peçeleme işlemlerinin yapıldığı da görülmektedir. Bu gibi durumların tespit edilmesi halinde de 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3. ncü maddesi hükümleri gereğince yapılan işlemin gerçek mahiyeti geçerli olduğundan gerçek durumun dikkate alınacağını da hatırlatırız.

KAYNAKÇA

2015 Beyanname düzenleme kılavuzu (2016). İstanbul : Maliye Hesap Uzmanları Derneği

Maliye Bakanlığı (03.04.2007) *1 Sayılı Kurumlar vergisi genel tebliği*. Ankara : Resmi Gazete (26482 sayılı)

Onay, İsmail(2016). *Kurumlar Vergisi Kanunu Uygulamasında istisnalar 140 Adet Uygulamalı soru ve Cevap* İstanbul : Maliye Hesap Uzmanları Derneği

Özyer, Mehmet Ali(2015). *Açıklama Ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması*. İstanbul : Maliye Hesap Uzmanları Derneği

Sezgin, Bülent (2018). *Kurumlar Vergisi Kanununun Yorum ve Açıklamaları*. [y.y.] : Adalet yayınları

T.C. Yasalar (10.01.1961). *213 Sayılı Vergi Usul Kanun*. Ankara : Resmi Gazete (10705 sayılı)

T.C. Yasalar (14.02.2011)*6102 Sayılı Türk Ticaret Kanun*. Ankara : Resmi Gazete (27846 sayılı)

T.C. Yasalar (21.06.2006). *5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (26205 sayılı)

Vergi Usul Kanunu Muhasebe Uygulamaları ve TFRS/TMS Karşılaştırmaları(2016) Ankara : Yaklaşım yayıncılık